

**ORİJİNAL ÖYRƏNMƏ MÜHİTİNDƏ TEXNOLOGİYANIN VƏ ORİJİNAL
ÖYRƏNMƏ PROQRAMLARININ ROLU**
**THE ROLE OF TECHNOLOGY AND AUTHENTIC LEARNING PROGRAMS IN
AUTHENTIC LEARNING ENVIRONMENT**
**РОЛЬ ТЕХНОЛОГИЙ И АУТЕНТИЧНЫХ ПРОГРАММ ОБУЧЕНИЯ В
АУТЕНТИЧНОЙ СРЕДЕ ОБУЧЕНИЯ**

Rübabə Məmmədova
<https://orcid.org/0000-0003-2892-2974>

rubabamammadova@ndu.edu.az

Naxçıvan Dövlət Universiteti, Naxçıvan, Azərbaycan

*Yazışılan müəllif: rubabamammadova@ndu.edu.az; Tel.: +994 60 327 81 84

XÜLASƏ

Xarici dilin tədrisində orijinal materiallardan istifadə çox vacibdir və bu materiallar tələbələrin tədrisində müvəffəqiyyətini artırır. İnkişaf edən texnologiya sayəsində təlim prosesində istifadə olunan materialların növündə və keyfiyyətində əhəmiyyətli irəliləyişlər var. Texnologiya orijinal mühitlər üçün əvvəllər mövcud olmayan böyük üstünlüklər təklif edir və araşdırmalar göstərir ki, texnologiyadan istifadə orijinal öyrənmənin effektivliyinə müsbət təsir göstərir. Bu məqalədə orijinal öyrənmə mühitindən, orijinal öyrənmə fəaliyyətlərindən və təcrübələrindən bəhs edilir və xarici dilin tədrisində inkişaf edən tədris texnologiyaları sayəsində real həyatla formal təlim arasındakı boşluğun getdikcə azalması ilə bağlı əsas məqamlar qeyd olunur.

Orijinal dil öyrənmə mühitində texnologiyadan istifadə tələbələrə oxuma, yazma, dinləmə, danışma, düşünmə bacarıqları və strategiyalarını daha da inkişaf etdirmək və bu bacarıqlardan səmərəli istifadə etmək imkanları yaradır. Müasir rəqəmsal dövrdə texnologiyadan istifadənin reallaşması tələbələri gələcəyə hazırlayır və tənqidi düşünən, yüksək motivasiyalı, effektiv ünsiyyət quran və problemləri həll etmə bacarıqlarına malik şəxslər yetişir. Bundan əlavə, orijinal dil öyrənmə mühitində texnologiyadan istifadə tələbələrə bir-biri ilə əlaqə yaratmağa və öz nailiyyətlərini sinifdən kənarında yaymağa imkanı verir.

Açar sözlər: *xarici dil, orijinal öyrənmə mühiti, orijinal öyrənmə, simulyasiyaya əsaslanan öyrənmə, tələbə tərəfindən yaradılan media, sorğu əsaslı öyrənmə*

GİRİŞ

Orijinal öyrənmədə texnologiya dəstəyi nədir? Öyrənmə cari təcrübələri əks etdirməli və bu tələbələrin həyatı ilə əlaqələndirilməlidir. Tələbələrin öz vəzifələrini sərbəst yerinə yetirə bilməsi və

onların yeni inkişaf səviyyələrinə çatması və müəllimlərin refleksiyaya dəstək verməsi üçün orijinal təlim mühiti təmin edilməlidir. Texnologiya, orijinal mühitlər üçün əvvəllər mövcud olmayan böyük üstünlüklər təklif edir. Herrington və Kervin öz araşdırmalarında bu nəticəyə gəlmişlər ki, tələbələrin təlimində texnologiyadan istifadə orijinal öyrənmənin effektivliyini dəstəkləyir [3].

İnternet əsaslı dərslər real həyat tərzinə uyğun olaraq həqiqi şəkildə tərtib edilməli və orijinal fəaliyyətləri dəstəkləməlidir. Onlayn dərslər verən kurslar tələbələrə resurslar arasında sərbəst hərəkət etməyə imkan verir [1]. O, həmçinin distant tələbələrə davamlı dəstək, məsləhət və əməkdaşlıq təklif edir. Reeves, Herrington və Oliverin fikrincə, onlayn öyrənmə mühiti birgə qrup işi, həmyaşıdların rəyləri və nəticələrin müxtəlifliyi baxımından öyrənmə prosesləri üçün əvəzolunmazdır.

ƏSAS HİSSƏ

Etməklə öyrənmək ən təsirli öyrənmə formasıdır. İnternet, kommunikasiya, vizuallaşdırma və simulyasiya texnologiyalarının inkişafı tələbələrə orijinal öyrənmə imkanları təqdim etməklə real dünya problemlərini həll etmək üçün lazımi təcrübələr əldə etməyə imkan verir [3]. Yeni texnoloji alətlər sayəsində tələbələrə eksperimentlər və hərəkətlərə əsaslanan orijinal öyrənmə təcrübələri təklif oluna bilər. Bu texnologiyalar sayəsində keçmişə yenidən qurmaq, müxtəlif simulyasiyalarla təhlükəli və çətin əməliyyatlar həyata keçirmək, müşahidə etmək, çox vacib və qiymətli resurslara daxil olmaq, dünya ilə əlaqə yaratmaq olar. Tələbələr onlayn olaraq daxil olduqları icmaların mədəniyyətlərinə əsaslanaraq dünyanı şərh etmək bacarıqları əldə edə və cəmiyyətdə gündəlik həyatda şəxsiyyətlərarası yazılmamış məlumatları qavraya bilərlər.

Orijinal öyrənmə mühiti tələbələrin mənalı məlumat əldə etməsinə şərait yaradır və onların bu mənalı biliklərə yiyələnməsinə və problemləri həll etməsinə kömək edir [2]. Belə ki, orijinal öyrənmə mühiti tələbələrə oxuma, yazma, dinləmə, düşünmə bacarıqlarından və strategiyalarından öz işlərində istifadə etməyə imkan verən materiallarla təchiz edilməlidir. Öyrənmə cari təcrübəni əks etdirməlidir. Bu, tələbələrin həyatı ilə əlaqələndirilməlidir. Fəaliyyət, konsepsiya və mədəniyyət bir-biri ilə bağlıdır. Orijinal öyrənmə mühiti eyni strukturda olmalıdır ki, tələbələr öz tapşırıqlarını sərbəst şəkildə yerinə yetirə bilsinlər. Texnologiya əvvəllər mövcud olmayan orijinal mühitlər üçün böyük üstünlüklər təklif edir. Tələbələrin təlimdə texnologiyadan istifadəsi orijinal öyrənmənin effektivliyini dəstəkləyir.

Söz emal, hipermediya, qrafika, veb saytın qurulması və dizaynı, rəqəmsal texnologiyalar, internet, fayl ötürülməsi, məlumatların təşkili və manipulyasiyası, əsas dizayn prinsipləri ilə bağlı texnoloji bacarıqların inkişafını təmin edir, onları sinif mühitində tətbiq etmək bacarığını inkişaf etdirir. Tələbələrin təlim müddətində öyrəndiyi bilik və bacarıqları təlimdən kənar həyatlarına gətirə bilmək bacarığı texnologiyanın ən böyük nailiyyətidir. Beləliklə, sinif mühitində xarici dünya ilə əlaqə müəllimlər üçün orijinal təlimdə müxtəlif imkanlar yaradır [5]. Texnologiyanın tələbələrin fəal olmasında, məlumat əldə etməsində və paylaşmasında, öyrənmə mühiti seçimində və qarşılıqlı əlaqədə mühüm yeri vardır [4].

Veb-əsaslı dərslər real həyat şəraitlərinə uyğun olaraq real şəkildə tərtib edilməli və orijinal fəaliyyətləri dəstəkləməlidir. Onlayn dəstəyi olan kurslar tələbələrə resurslar arasında sərbəst hərəkət etməyə imkan verir. Mövcud problemlər tələbələrin tapşırığı yerinə yetirmək üçün motivasiyasını və məqsədlərinə çatmaq üçün səylərini dəstəkləyən videolar, mətn bağlantıları və şəkillərlə tələbələrə təqdim olunur. O, həmçinin distant tələbələrə davamlı dəstək, konsultasiya və təhsil əməkdaşlığını təklif edir. Müzakirə lövhələri, sosial şəbəkələr, söhbət otaqları problemlərin birgə həllini və qruplar arasında paylaşmağı asanlaşdırır. Onlayn mühitlər birgə qrup işi, həmyaşıdların qiymətləndirilməsi və nəticələrin müxtəlifliyi baxımından öyrənmə prosesləri üçün əvəzolunmazdır [5].

Orijinal mənbələr, təcrübələr və paylaşımalar kimi real həyat mənbələri tədris fəaliyyətlərində istifadə edilə bilər. İnternet məktublar, gündəliklər, jurnallar, məlumatlar, sənədlər, çıxışlar və videolar böyük bir məlumat bazası təqdim edir. Tələbələr həmçinin sorğular, araşdırmalar aparmaqla və şifahi məlumat toplamaqla həqiqi informasiya toplaya bilərlər. Orijinal paylaşım tələbələrə öz işləri üçün auditoriya tapmaqda kömək edir. Sınıfənkənar fəaliyyətlərdə real dünyada istifadə olunan şüar və loqolara istinad edilə bilər.

Orijinal öyrənmə tələbənin öyrənməsinin real həyata keçirilməsini təmin edir. Tələbə öyrəndiyindən daha çox düşünməyə yönəldilir. Orijinal öyrənmə zamanı tələbə tədrisin mərkəzində olur, öz biliyini inkişaf etdirir və bilik tələbənin şüurunda mənalı şəkildə formalaşır. Mimsin fikrincə orijinal öyrənmənin əsl gücü tələbələrə tədris prosesinə aktiv şəkildə daxil etmək və onların daxili motivasiyasına toxunmaq bacarığıdır [4].

Orijinal öyrənmə təcrübələri nədir? Məktəblər və universitetlər tələbələrin orijinal öyrənmə təcrübələri vasitəsilə məlumatı mənimsəmək, saxlamaq və ötürmək bacarıqlarını təkmilləşdirməyə yönəlib. Lombardinə görə bəzi orijinal öyrənmə təcrübələrinə aşağıdakılar daxildir: Simulyasiyaya əsaslanan öyrənmə, tələbə tərəfindən yaradılmış media, sorğuya əsaslanan öyrənmə (açıq öyrənmə təşəbbüsü), həmyaşıdlara əsaslanan öyrənmə, alətlərlə uzaqdan işləmək, tədqiqat məlumatları ilə işləmək, əks olunmuş və sənədləşdirilmiş nailiyyətlər. Orijinal öyrənmə və orijinal öyrənmə mühitləri üçün müxtəlif elmi araşdırmalar aparılmışdır. Bu tədqiqatlar ümumiyyətlə tətbiq olunan tədqiqatlardır.

Öyrənmə xarici dünya ilə əlaqəli məlumatların yenidən təhlili, yenidən şərh edilməsi və qarşılıqlı əlaqə prosesidir. Buna görə də uğurlu nəticəyə nail olmaq üçün təhsil real və ya reallığa yaxın mühitlərdə aparılmalıdır [6].

Orijinal fəaliyyətlər öyrənənləri real dünyadakı koqnitiv problemləri əks etdirən vəziyyətlərə hazırlayır. Bu strategiyanın üstünlüklərinə öyrənənlər üçün çox zəngin təcrübələr təqdim etmək, bacarıqların real dünya tapşırıqlarına daha asan ötürülməsi və güclü performans nəticələri daxildir [4]. Dərslərdə orijinal fəaliyyət qurmaq üçün aşağıdakı prinsipləri sadalaya bilərik:

- Orijinal fəaliyyətlər problem yönümlüdür,
- Orijinal fəaliyyətlər müxtəlif rolları oynayan öyrənciləri əhatə edir,

- Orijinal fəaliyyətlər biznes vəziyyətlərini əks etdirir,
- Orijinal fəaliyyətlər əsas məzmunla inteqrasiya olunur,
- Orijinal fəaliyyətlər orijinal iş məhsulları vasitəsilə performansın qiymətləndirilməsinə məruz qalır.

Orijinal fəaliyyətlərin xüsusiyyətlərini və onların təcrübəsinin mahiyyətini əks etdirən bir sıra dizayn xüsusiyyətləri müəyyən edilmişdir. Hesab edilir ki, bu funksiyalar veb-əsaslı kursların əsas komponenti kimi orijinal fəaliyyətlərdən istifadə etmək istəyən müəllimlər və təlim dizaynerləri üçün faydalı yoxlama siyahısı təmin edə bilər [3].

- Orijinal fəaliyyətlərdə söhbət real həyatdan gəlir. Tələbələr fəaliyyətləri tamamlamaq üçün lazımı tapşırıqları və alt tapşırıqları müəyyənləşdirirlər.

- Orijinal fəaliyyətlərə tələbələrin daim tədqiq edəcəyi mürəkkəb tapşırıqlar daxildir.

- Orijinal fəaliyyətlər tələbələrə tapşırıqları müxtəlif perspektivlərdən və mənbələrdən araşdırmaq imkanı verir.

- Orijinal fəaliyyətlər tələbələrə əməkdaşlıq etmək imkanı verir.

- Orijinal fəaliyyətlər şagirdlərin inanc və dəyərlərini daxil etmək və əks etdirmək imkanlarını təmin edir.

- Orijinal fəaliyyətlər müxtəlif mövzu sahələrinə inteqrasiya oluna, tətbiq oluna və domenə xas nəticələrdən kənara çıxmağa bilər.

- Orijinal fəaliyyətlərdə qüsursuz qiymətləndirmə inteqrasiya olunur.

- Orijinal fəaliyyətlərdə tələbələrin özləri istehsal etdikləri qiymətlidir və vahid istehsal baş verir.

- Orijinal fəaliyyətlər rəqabətli həllər və nəticələrin müxtəlifliyinə imkan verir .

Təlimdə multidisiplinar orijinal öyrənmə istifadə etməyi düşünən müəllimlər:

- Onlar özlərini “məşqçi” hesab etməlidirlər. Orijinal tədrisdə müəllimlərə ənənəvi tədris metodlarının tələb etdiyindən çox fərqli rollar verilir.

- Sınıf mühitini kəskin şəkildə dəyişdirəcək fərqlər yaradılmalıdır. Onlar tələbələrə fəal şəkildə öyrənməyə, müzakirələrdə iştirak etməyə, məlumat axtarmağa və bütün prosesdən həzz almağa imkan verəcək. Stollar hərəkət edə bilməlidir və tələbələr sinifdə sərbəst hərəkət etməlidirlər.

- İlk müraciətlər asan olmaya bilər, ona görə də prosesi asanlaşdıracaq yollar müəyyən edilməlidir.

- Orijinal tədris dizaynına kömək etmək üçün internetdən və kitablardan mənbələr və nümunələr götürülməlidir.

- Bunu özləri öyrənməlidirlər. Bu, sinifdə orijinal tədrisi təmin etmək üçün ilk cəhd kimi qəbul edilməlidir. Müəllimlər xarici dünyanı və sinfi bir araya gətirməklə tələbələrin real dünya ilə əlaqə qurmalarına şərait yaradır, eyni zamanda əldə etdikləri bilik və bacarıqların real dünyadan olmasını təmin edir və öyrənmələrini mənalı edir [3]. Bundan əlavə, tələbələr əldə etdikləri nailiyyətləri

həyatlarının hansı sahələrində istifadə edə biləcəklərini kəşf edirlər. Müəllimlər bu rolları ən yaxşı şəkildə yerinə yetirmək və tələbələrin öyrənmə prosesinin səmərəliliyini artırmaq üçün hazırlıq səviyyəsinə malik olmalıdırlar.

Orijinal öyrənmə ilə tələbənin real öyrənməsi həyata keçirilir. Qaydaya nəzərən tələbə öyrəndiyindən daha çox düşünməyə yönəldilir. Orijinal öyrənmədə tələbə tədrisin mərkəzində olur, öz biliyini inkişaf etdirir və zehnin formalaşdırır [7]

Tələbələr, orijinal öyrənmə fəaliyyətlərində aşağıdakıları mənimsəyə bilirlər:

- Etibarsız məlumatı etibarlı məlumatdan fərqləndirən mühakimə;

- Uzun mövzuları izləmək üçün səbr,

- Xarici vəziyyətlərə aid nümunələri müəyyən etmək üçün süni qabiliyyət;

- Onlar innovativ həllər istehsal etmək üçün fənlər və mədəni sərhədlərlə işləmək üçün çeviklik qazanır. Tələbələr mənsub olduqları cəmiyyətdə problemlərə qarşı durmaq, motivasiya və şəxsi maraqlarını müqayisə etmək cəsarətinə malik olur. Onlar öz nailiyyətlərini sinif divarlarından kənara yaymağı bacarırlar. Məktəblər və universitetlər tələbələrin orijinal öyrənmə təcrübələri vasitəsilə bilikləri mənimsəmək, saxlamaq və ötürmək qabiliyyətini inkişaf etdirməyə diqqət yetiriblər. Lombardinin araşdırmalarına görə bəzi orijinal öyrənmə təcrübələri və faydaları aşağıdakılardır:

- Simulyasiyaya əsaslanan öyrənmə: (Simulation-Based Learning) Bu, tələbələrə öz sahələrində uğurlu olmağa imkan verən ünsiyyət, əməkdaşlıq və liderlik bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək etmək üçün rol oynama və simulyasiyadan istifadə edən onlayn öyrənmə mühitidir (Mekong e-Sim layihəsi).

- Tələbə tərəfindən yaradılan media (Student-Created Media): etməklə öyrənmə

- Sorğu Əsaslı Öyrənmə (Açıq Öyrənmə Təşəbbüsü) (Inquiry-Based Learning (Open Learning Initiative)): Koqnitiv məzmunlu veb əsaslı kurslar dizayn edilir və inkişafın hər mərhələsində tələbənin tələb etdiyi strukturlar təmin edilərək real dünya problemləri araşdırılır. Tələbələr əsas anlayışlar və məqsədyönlü tətbiq bacarıqları, tələbələrin ümumi yanlış təsəvvürləri barədə məlumatla, anlamaya nəzarət və əks əlaqə ilə tanış olurlar. Müəllimlər “nə etməli” suallarını verməklə tələbələrə əldə etdikləri bacarıqları digər vəziyyətlərdə tətbiq etmək üçün çeviklik əldə etməyə kömək edirlər.

- Həmyaşlı əsaslı öyrənmə (Peer-Based Learning): CPR (Calibrated Peer Review) veb-əsaslı proqramdan istifadə edərək, kursun yükünü artırmadan, sinif ölçüsündən asılı olmayaraq tələbələrə yazı tapşırıqları verilir. Rəy, sinif yoldaşlarının onları daha sonra şərh etməsi ilə əldə edilir [8]. Müəllimlər bütün sinfi elektron şəkildə izləyə və tələbələrin fəaliyyətini bu yolla qiymətləndirə bilirlər.

- Uzaqdan alətlərlə işləmək: Tələbələr üçün əlçatan olmayan və bahalı avadanlıqları əhatə edən proseslər üçün proqram təminatının istifadəsidir.

- Tədqiqat məlumatları ilə işləmək: Əldə edilə bilməyən məlumatlar müəyyən rəqəmsal kitabxanalardan toplanır və bu məlumatlar üzərində tətbiqlər edilir.

- Yansıtılmış və sənədləşdirilmiş nailiyyətlər: Əvvəlki işlərin yeni qruplar üzərində sınaqdan keçirilməsi [5].

NƏTİCƏ

Real mühitlərdə tələbələr konsepsiyaları, bacarıqları və strategiyaları ən yaxşı şəkildə inkişaf etdirir və öyrənirlər. Bununla belə, onlar birbaşa təlimat və kəşfləri əhatə edən orijinal öyrənmə təcrübələrini də kəşf edirlər. Orijinal öyrənmə təcrübələri tələbələrə oxuma, yazma, dinləmə, danışma, düşünmə bacarıqları və strategiyalarını inkişaf etdirmək və istifadə etmək imkanları yaradır. Bundan əlavə, yaşadığımız rəqəmsal dövrdə texnologiyadan istifadənin reallaşması tələbələri gələcəyə hazırlayır. Onlar internet və digər onlayn sistemlərdə təcrübələrini artırır. Tənqidi düşüncə, yüksək motivasiyalı, effektiv ünsiyyət quran, düşünmə bacarıqlarını, strategiyaları inkişaf etdirən və problem həll etmə bacarıqlarına malik şəxslər yetişdirilir. Bundan əlavə, orijinal öyrənmə təcrübələri tələbələrə bir-biri ilə əlaqə yaratmağa imkan verir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Babayev, J. (2022). Online versus offline learning. ZNANSTVENA MISEL Учредители: Global Science Center LP,(66), 24-25.
2. Babayev, J. (2021). The role of instructional materials in language learning. ELMİ XƏBƏRLƏR, Humanitar elmlər seriyası, 2, 29-35.
3. Herrington, J., & Oliver, R. (2000). An instructional design framework for authentic learning environments. Educational Technology Research and Development, 48(3), 23-48. <https://doi.org/10.1007/BF02319856>
4. Javid, B., & Sayyara, S. (2024). The Most Ideal L2 Teaching Method. International Journal of Religion, 5(7), 367-378.
5. Lombardi, M. M. (2007). Authentic learning for the 21st century: An overview. Educause Learning Initiative (Ed. D. G. Oblinger). <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI3009.pdf> Erişim Tarihi: 30.01.2010.
6. Marra, T. (2019). Authentic learning environments. University of Michigan. <http://www-personal.umich.edu/~tmarra/authenticity/page3.html> Erişim Tarihi: 02.10.2019.
7. Mims, C. (2003). Authentic Learning: A practical introduction & guide for implementation. Meridian: A Middle School Computer Technologies Journal, 6(1), 1-12.
8. Reeves, T. C., Herrington, J., & Oliver, R. (2002a, April). Authentic activity as a model for web-based learning. In Annual Meeting of the American Educational Research Association, 1 - 5 April 2002, New Orleans, LA, U.S.A.

SUMMARY

R. Mammadova

The use of authentic materials in foreign language teaching is very important and these materials increase the students' success in learning. Thanks to developing technology, there are significant improvements in the type and quality of materials used in the learning process. Technology offers great advantages for authentic environments that were not available before, and research shows that the use of technology has a positive effect on the effectiveness of authentic learning. This article discusses authentic learning environments, authentic learning activities and experiences and in foreign language teaching, the gap between real life and formal learning is gradually decreasing due to the development of teaching technologies.

Using technology in an authentic language learning environment provides opportunities for students to develop and effectively use their reading, writing, listening, speaking, and thinking skills

and strategies. The realization of the use of technology in the modern digital age prepares students for the future and produces individuals with critical thinking, highly motivated, effective communication and problem-solving skills. In addition, using technology in an authentic language learning environment allows students to connect with each other and share their achievements outside the classroom.

Keywords: *foreign language, authentic learning environment, authentic learning, simulation-based learning, student-created media, inquiry-based learning.*

РЕЗЮМЕ

Р. Маммадова

Использование аутентичных материалов при обучении иностранному языку очень важно, и эти материалы повышают успех студентов в обучении. Благодаря развитию технологий происходят значительные улучшения в типе и качестве материалов, используемых в процессе обучения. Технологии предлагают большие преимущества для аутентичной среды, которые ранее были недоступны, и исследования показывают, что использование технологий положительно влияет на эффективность аутентичного обучения. В этой статье обсуждается аутентичная учебная среда, аутентичная учебная деятельность и опыт, а также подчеркивается тот факт, что разрыв между реальной жизнью и формальным обучением сокращается в преподавании иностранного языка благодаря развитию учебных технологий.

Использование технологий в аутентичной среде изучения языка предоставляет учащимся возможности для дальнейшего развития и эффективного использования навыков и стратегий чтения, письма, аудирования, говорения, мышления. Реализация использования технологий в современную цифровую эпоху готовит студентов к будущему и воспитывает людей с критическим мышлением, высокой мотивацией, эффективными навыками общения и решения проблем. Кроме того, использование технологий в аутентичной среде изучения языка позволяет учащимся общаться друг с другом и делиться своими достижениями за пределами класса..

Ключевые слова: *иностраннный язык, аутентичная среда обучения, аутентичная обучения, симуляционное обучение, созданные студентами медиа.*